

MBh. 2, 567. Bhāg. P. 3, 33, 5. निदेश = परिभाषण *Unterhaltung, Gespräch* H. an. — 2) *Nähe* H. an. प्रणम्य तु (गुरोः) शयानस्य निदेशे चैव तिष्ठतः M. 2, 197. Könnte viell. auch bedeuten *wenn er im Begriff steht Etwas zu befehlen* (sonst bedeutet aber निदेशे स्या *einem Befehle nachkommen*). KULL.: निदेशे निकटे अवतिष्ठतो गुरोरादिशतः प्रकृभूयैव प्रतिश्रवणासंभाषे कुर्यात् — 3) = भाजन *Gefäss* DHAR. im ÇKDR. *the word of command; ordering, commanding* WILS. nach ders. Aut. — Vgl. निर्देश, welchem MED. wie H. an. bei निदेश die drei Bedd. शासन, कथन und उपात्त giebt; ÇKDR. und WILS. haben aber auch in MED. die Lesart निदेश vor Augen gehabt.

निदेशिन् (wie eben) 1) adj. *hinweisend* WILS. — 2) f. ०नी *Himmels-egend* RĀGAn. im ÇKDR.; vgl. 2. दिप्.

निद्योत AV. PARiC. in Verz. d. B. H. 93, Z. 3 v. u. fehlerhaft für निर्धात.

निद्रा (von 2. द्रा mit नि) f. UNĀDIS. 2, 17. 1) *Schlaf* AK. 1, 1, 36. H. 313. Suçr. 1, 4, 11. JOGAS. 1, 10. TATTVAS. 20. आहारनिद्राभयमैधुनं च सामान्यमेतत्प्रभुर्भिराणाम् Spr. 409. ०त्ता Bhāg. P. 2, 7, 13. प्रवृद्धनिद्राशयित R. 3, 33, 64. 23, 39. निद्रात्तरित PAÑĀT. 117, 5. ०वश VET. in LA. 23, 3. न विवेश च निद्रैर्न निशासु शयनं गतम् R. 4, 26, 9. निद्राभिभूत Suçr. 1, 43, 16. निद्रयापकृता N. 10, 7. R. 1, 46, 16. कृतमज्ञाननिद्रया 5, 76, 19. N. 24, 12. निद्रा सुमपसेवते R. 1, 35, 23. निद्रामभ्येहि 14. निद्रामुपागमत् 22. शनैर्निद्रामधखिन्ना जगाम सा Som. NAL. 80. PAÑĀT. 124, 1. MEGH. 110. ययौ निद्रा शनैश्च सः VID. 123. ÇRĀGĀRAT. 12. निद्रामुपेतस्य SĀH. D. 67, 15. न च तेन विना निद्रा लभते R. 1, 19, 22. 2, 51, 9 (94, 11 GORR.). 3, 60, 34. प्रकृष्यसुलभनिद्रा दिवसाः ÇĀK. 3. अलब्धनिद्रा Bhāg. P. 4, 13, 47. लब्धनिद्रामुखा MEGH. 98. प्राप्य निद्रा कथंचन KATHĀS. 26, 146. निद्रामुवाक् Bhāg. P. 3, 9, 20. त्यक्तनिद्रे बभूवतुः R. 2, 63, 21. निद्रा विकृष्य RAGH. 5, 73. वीतनिद्रा ad ÇĀK. 78. DHŪRTAS. 74, 17. मुक्तनिद्रा KATHĀS. 10, 72. नष्टनिद्रा PAÑĀT. 38, 4. क्षणभग्ननिद्रा Bhāg. P. 3, 9, 10. मर्कानिद्रा R. 6, 37, 30. निद्रान्ध *vor Schlaf* (*Schläfrigkeit*; निद्रा = तन्त्री AK. 3, 4, 25, 178) blind Hip. 1, 4. MBh. 7, 8374. ०कर् HARIV. 3570. Suçr. 1, 176, 3. DHŪRTAS. 90, 10. ०रत VARĀH. BRH. S. 92, 11. निद्रालस *schläfrig* 5. BHARTR. 3, 73. अङ्गानि निद्रालसविह्वलानि R. 6, 11, v. 1. निद्रालस्य *Schläfrigkeit* VARĀH. BRH. 8, 13. *langes Schlafen*, neben आलस्य, तन्त्री, तन्त्रा MBh. 2, 260. 3, 1048. Suçr. 1, 13, 8. — HARIV. 6403. अजीर्णनिद्राणि SHADY. Br. 3, 4 soll nach SĀJ. bedeuten अजीर्णमतिनिद्राश्च; vgl. WEBER, Zwei vedische Texte über Omina und Portenta, S. 321. fg. Bei Blumen ist *Schlaf* so v. a. *Knospenzustand*: निद्रा त्यज् *auflühen* Spr. 433. Der *Schlaf* als Göttin personif. R. 3, 63, 8. 9. VP. 78. N. 8. Vgl. घ्र०, विनिद्र. — 2) myst. Bez. des Buchstabens ढ Ind. St. 2, 316.

निद्रादरिद्र (नि० + द्र०) m. N. pr. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 124, a.

निद्रामय (von निद्रा) adj. *im Schlafe bestehend*: विजु निद्रामयं योगं प्रविष्टम् HARIV. 2834.

निद्राय् s. u. 2. द्रा mit नि.

निद्रायोग (नि० + योग) m. *Schlaf und zugleich tiefe Versenkung des Geistes* HARIV. 2217. 12309. — Vgl. योगनिद्रा und u. निद्रामय.

निद्रालु (von निद्रा) adj. *schläfrig, schlafsuchtig* P. 3, 2, 158. VOP. 7, 32. 33. AK. 3, 1, 83. H. 442. JĀGĀ. 3, 139. MBh. 3, 16398. Suçr. 1, 206, 12. 2, 333, 5. BHARTR. 3, 73, v. 1. PAÑĀT. V. 41. अङ्गानि निद्रालुसविधमाणि R.

6, 11, v. 1. Davon ०लुत्त n. *Schläfrigkeit* Suçr. 1, 313, 1. — 2) m. Bein. Vishṇu's H. ç. 67. — 3) f. a) *Solanum Melongena* Lin. (*die früh sich Schliessende*). — b) N. einer anderen Pflanze, = *वनवर्वरिका* RĀGAn. im ÇKDR. — c) *ein best. Parfum*, = *नली* ÇABDAK. im ÇKDR.

निद्रावृत्त (नि० + वृत्त) m. *Finsternis* ÇABDAM. im ÇKDR.

निद्रासंजनन (नि० + सं०) n. *Phlegma, wässerige Feuchtigkeit im Körper* (श्लेष्मन्) ÇABDAM. im ÇKDR.

निद्रित s. u. 2. द्रा mit नि.

निर्धन UNĀDIS. 2, 81. m. n. gaṇa अर्थर्थादि zu P. 2, 4, 31. das m. HARIV. 4846. — 1) n. *das Sichfestsetzen, Aufenthalt*: भद्रपापस्य निर्धनं तितितुः AV. 12, 1, 48. — 2) *Aufenthaltort; Lagerstätte, Behälter*: (ब्रह्मगवी) यज्ञे प्रतिष्ठिता लोका निर्धनम् AV. 12, 5, 3. तपसां तेषां चैव यशसां वयुषां तथा । निर्धनं यो ऽव्ययो देवः स ते स्कन्दः प्रसीदतु ॥ Suçr. 2, 386, 3. 4. अव्यक्तसमिधूनां भूतानां निर्धनस्य च । उदरं विदितं पुंसो हृदयं मनसः पदम् ॥ Bhāg. P. 2, 6, 10. Vgl. निधान. — 3) n. *Geschlecht, Familie*; = कुल AK. 3, 4, 18, 125. H. an. 3, 386. MED. n. 83. Nach BHAR. zu AK. = कुलस्थानम् und कुलमुख्यश्च ÇKDR. Nach WILS. in der zweiten Bed. (*Familienhaupt*) m. — 4) m. n. *Schluss, Ende; Tod, Vernichtung* AK. 2, 8, 3, 85. 3, 4, 18, 125. H. 324. H. an. MED. HALĀJ. 3, 6. सुखादि, दुःखनिधन TAITT. ĀR. 1, 27, 1. पित्र्यमा निर्धनात्कार्यं विधिवद्वर्षपाणिना M. 3, 279. वाक्यस्यैतस्य निर्धने MBh. 1, 45 12. 13, 1321. युगादिनिधने 4161. Suçr. 1, 7, 16. अनादिनिधन MBh. 1, 40. 13, 1042. Bhāg. P. 1, 8, 28. अनादिमध्यनिधन Suçr. 1, 18, 19. BHAG. 2, 28. कल्पात्तेष्वपि न प्रयाति निर्धनं विद्याध्यमसर्थनम् BHARTR. 2, 13. स्वशील० PAÑĀT. V. 81. जीवितं निर्धनं व्रजितुः Suçr. 1, 117, 8. श्रोत्र्यः पशवो वृत्तास्तिष्ठन्ः पतिष्ठास्तथा । यज्ञार्थं निर्धनं प्राप्ता प्राप्नुवत्युच्छ्रिताः पुनः ॥ M. 5, 40. 8, 17. BHAG. 3, 35. BRĀHMAN. 2, 2. N. 2, 17. MBh. 2, 601. HARIV. 4846. R. 1, 3, 27. 2, 47, 7. 3, 16, 33. 46, 18. RAGH. 11, 67. VARĀH. BRH. S. 4, 10. BRH. 4, 9. PAÑĀT. I, 20. II, 82. 'Gīt. 1, 14. Bhāg. P. 1, 7, 15. 12, 2. शस्यस्य VARĀH. BRH. S. 46, 16 (17). Viell. vom Verschwinden der Sonne AV. 9, 7, 18. — 5) n. *Schlussatz* (musik.) *am Ende des Sāman, welcher im Chor gesungen wird*; dazu dienen verschiedene eigens dazu angehängte Wörter und Silben, z. B. स्वर्ज्योतिः, वषट्, व्रतम्, अथ, इम्, नाम्. Es können aber auch an anderen Stellen des Verses durch solche Einfügungen ähnliche Finale gebildet werden. In den *Schlussatz*: einfallen heisst निर्धनमुपैति, उपवैति. AV. 9, 6, 46. 47. 11, 7, 12. TS. 3, 3, 2. 1. 7, 1, 4, 3. AIT. Br. 3, 23. व्रजतः सामो निर्धनमुपयति ĀCV. ÇR. 6, 13. नानाप्रस्ताव, समाननिधन ÇAT. Br. 8, 7, 4, 6. चतुर्नि० 12, 8, 26. त्रिणि० PAÑĀV. Br. 7, 3, 16. SHADY. Br. 3, 1. प्रस्तावप्रतिकारनिधनानामन्तरपरिमाणं सर्वत्र यथयेनि चिकीर्षत् LĀTJ. 7, 9, 6. निधनात्ताः पवमाना भवन्ति PAÑĀV. Br. 13, 5, 28. पद० 10, 10, 1. LĀTJ. 6, 11, 4. बह्विर्णि० PAÑĀV. Br. 7, 6, 13. 10, 10, 1. प्रस्तावोद्गीथप्रतिकारोपद्रवनिधनानि भक्तयः MÜLLER, SL. 210, N. 3. KĀND. Up. 2, 2, 1. Vgl. die Sāman-Namen गत०, तिरश्ची०, तिरश्चीन०, त्रि०, दत्त० u. s. w. Ind. St. 3, 221. — 6) n. in der Astrol. Bez. des 8ten Hauses (wie alle Wörter für *Tod*) VARĀH. LAGHŪ. 5, 5, 8, 8. 12, 1. BRH. 1, 16. 4, 8. 6, 10. 13, 2. 19, 3. — 7) adj. *bestitlos* (falsche Form für निर्धन) ÇKDR. WILS.; vgl. निधनता. — Die zwei ersten Bedeutungen des Wortes weisen auf 1. धा, wegen der vierten (*Tod*) hat man aber das Wort auf धन् = कृन् (vgl. प्रधन) zu-